

Щербін Лілія Василівна
*кандидат історичних наук,
доцент, доцент кафедри всесвітньої історії
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника*

ПЕРША СВІТОВА ВІЙНА У КОМЕМОРАТИВНИХ ПРАКТИКАХ: КВІТИ ПАМ'ЯТІ

Символом пам'яті про жертви Першої світової війни є червоний мак. У 1915 р. канадський лікар Дж. Мак-Крей після смерті свого друга А. Гелмера у битві під Іпром написав вірш «У полях Фландрії»: «В полях фламандських квітне мак Поміж хрестів – скорботний знак По нас; а жайвір серед хмар Нам шле свій спів – останній дар, Ледь чутний тут крізь грім атак. Бо ми, полегли в цих полях, Ми, що кохали, нині – прах, Жили – і прийняли удар В полях фламандських. Ідіть у бій, забувши страх, Нам світоч випав з рук, відтак – Вам підіймати цей тягар! Якщо загасне віри жар – Наш сон розвіється, як мак, В полях фламандських..» [1].

Мак уперше був використаний Американським легіоном для вшанування пам'яті американських солдатів, які загинули під час Першої світової війни, завдяки ініціативі М. Майкл (1869–1944), викладачці Університету Джорджії. У листопаді 1918 р. під враженням від поеми Мак-Крея вона написала вірш «Ми збережемо віру» та вирішила носити червоний мак у пам'ять про загиблих.

М. Майкл займалася фінансовою підтримкою недієздатних ветеранів війни. Для того, щоб зібрати необхідні кошти, жінка запропонувала продавати штучні маки з шовку. У 1921 р. мак був прийнятий як символ пам'яті про ветеранів війни Допоміжним органом американського легіону та Фондом апеляції Британського легіону Ерла Хейга [4].

У Великій Британії маки продає Королівський британський легіон – благодійна організація, яка надає фінансову, соціальну, політичну та емоційну підтримку тим, хто служив або зараз служить у британських збройних силах, їхнім родинам. Їх продають на вулицях волонтери до Дня пам'яті (11 листопада). Для вшанування пам'яті тварин – жертв війни у Британії використовують фіолетовий мак. Паціфісти носять мак білого кольору.

У 2023 р. у Великобританії мак виготовляли без пластику, з паперу, змінивши вперше за 28 років дизайн квітки. Завдяки паперу, створеному з відновлюваних волокон із відновлюваних джерел, включаючи обрізки кавових чашок, новий інноваційний

дизайн маку має традиційну форму маку з чорним центром із тисненням «Poppy Arreal» і листком зі складкою. Його можна застібати шпилькою на ніжці або носити в петлі [5].

Мак не лише носять як самостійну прикрасу з лівого боку, покладають на могили вінки з маками, створюють Поля пам'яті, Королівський британський легіон продає широкий асортимент товарів із зображеннями маку, маками прикрашають будівлі, зупинки тощо [5].

У Канаді для вшанування ветеранів також використовують мак. Королівський канадський легіон був створений у 1925 р. як «Канадський легіон Служби Британської імперії», 19 грудня 1960 р. королева Єлизавета II дала згоду на використання назви «Королівський». Легіон прагне змінити життя ветеранів та їхніх сімей, пам'ятаючи чоловіків і жінок, які пожертвували за країну. З останньої п'ятниці жовтня до Дня пам'яті канадців носять мак як візуальну обітницю ніколи не забувати тих, хто служив і жертвував. Червона квітка також є символом Макової кампанії Легіону, яка збирає кошти на підтримку ветеранів та їхніх сімей [6].

У Франції символом пам'яті та солідарності з ветеранами, жертвами війни, вдовами та сиротами стала волошка (bleuet de France). Мак і волошка були єдиними ознаками життя на полях боїв Великої війни. Окрім того, синій колір є на національному прапорі, синього кольору були штани у французьких солдатів з 1915 р. Історія впровадження і мета цього символу аналогічні маку: Сюзанна Ленхардт і Шарлотта Маллетер організували майстерні, де з цигаркового паперу виготовляли волошки. Вони поступово стали символом реабілітації солдатів працею. 15 вересня 1920 р. Луї Фонтеней запропонував зробити волошки вічним символом тих, хто загинув за Францію. З 1928 р. за сприяння президента Франції Гастона Думерга продаж волошок поширився по всій країні [3].

З 1935 р. французький уряд офіційно оголосив продаж волошок у День пам'яті 11 листопада. З 1957 р. другим пам'ятним днем визначено 8 травня. Ця ініціатива стала прикладом громадської мобілізації для матеріальної, економічної допомоги пораненим. Сьогодні у Франції кошти від продажу волошок залучають для допомоги ветеранам, жертвам війни та нападів, а також їхнім близьким [3].

З 13 липня 2023 р. президент республіки Еммануель Макрон за пропозицією держсекретаря у справах ветеранів і пам'яті Патрисії Міраллес затвердив доктрину носіння Bleuet de France. Ця квітка втілює цінності поваги, миру та толерантності.

Волошку носять у Франції на церемоніях 8 травня, 11 листопада та 14 липня.

У 2023 р. у Франції використовували офіційну квітку *Bleuet de France* із триколірною пелюсткою, виготовлену з лакованого паперу, що підлягає вторинній переробці, і закріплену на затискачі з шпилькою. Квіти виготовляли люди з обмеженими можливостями, таким чином сприяючи боротьбі з відчуженням та дискримінацією [3].

Український інститут національної пам'яті успішно розпочав деконструкцію радянських міфів про війну і дерадянізацію комеморативних практик. З 2014 р. в Україні червоний мак – символ пам'яті про жертви Другої світової війни. Нова візуальна традиція названа була «маковою революцією» [2].

Нова комеморативна традиція в Україні стала поштовхом для ознайомлення з досвідом світової практики пам'яті і символізації військових подій, які стали джерелом для ідеї для доценти кафедри всесвітньої історії Лілії Щербін проводити благодійну акцію з 2014 р., присвячену Першій світовій війні, на факультеті історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Кошти від продажу маків та солодоців передають на потреби студентів та випускників факультету, які беруть участь в російсько-українській війні. Таким чином цей захід має не тільки благодійну мету, але й сприяє поширенню світових комеморативних практик, подоланню радянських стереотипів щодо Великої війни як «імперіалістичної».

Колективна пам'ять про Першу світову війну є важливою частиною комеморативних практик. Символом вшанування жертв Великої війни стали квіти: маки і волошки, як втілення живої пам'яті.

Джерела та література

1. У полях Фландрії. URL: <http://surl.li/ogarw>
2. Зінченко О. Маки пам'яті. Як народжувалася традиція. URL: <https://www.istpravda.com.ua/columns/2017/05/8/149774/>
3. Le Bleuet de France. URL: <https://www.bleuetdefrance.fr/>
4. Remembrance poppy: URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Remembrance_poppy
5. The Royal British Legion. URL: <https://www.britishlegion.org.uk/>
6. The Royal Canadian Legion. URL: <https://www.legion.ca/>